

III. KRONIKA

BIBLIOTEKARZE BEZ BIBLIOTEK, CZYLI BIBLIOTEKARSTWO UCZESTNICZĄCE

W dniach 18-20 maja 2011 r., w Bibliotece Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku odbyła się III Ogólnopolska Konferencja Naukowa pod hasłem „**Bibliotekarze bez bibliotek, czyli bibliotekarstwo uczestniczące**”. Podobnie jak w poprzednich latach tegoroczna konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród dyrektorów i pracowników bibliotek (przede wszystkim akademickich), ale też naukowców zajmujących się problematyką bibliotekarską. W trakcie obrad wygłoszono 24 referaty, a oficjalna lista uczestników rejestrowała 102 osoby. W ramach konferencji zorganizowana została jednodniowa wycieczka do Wilna (19 maja), połączona z dwiema równoległymi sesjami autokarowymi. Otwarcia konferencji dokonał Rektor Uniwersytetu w Białymstoku, prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz. Wykład inauguracyjny *Biblioteki – nowe konteksty instytucji i zawodu* wygłosiła dr hab. Katarzyna Materska z Uniwersytetu Warszawskiego. Nad całością czuwała dyrektor BU Halina Brzezińska-Stec.

Głównym celem sesji było przybliżenie idei bibliotekarstwa uczestniczącego oraz wskazanie najlepszych, najbardziej efektywnych sposobów pracy z użytkownikami. W zaproszeniu konferencyjnym czytamy: „Wymogi współczesnej nauki i biznesu oraz konieczność natychmiastowej i kompletnej informacji stawiają pracowników bibliotek przed zmianą stylu pracy. W przyszłości prawdopodobnie coraz większa liczba bibliotekarzy będzie pracować poza bibliotekami. Bibliotekarstwo uczestniczące wskazuje kolejne zadania i odmienne niż dotychczas wykorzystanie umiejętności specjalistów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Wyznacza bibliotekarzom nową rolę, uczestników pracy naukowej i przewodników po bogatych zasobach elektronicznych, potrafiących wyszukiwać taniej, lepiej i szybciej”¹.

Zakres tematyczny konferencji był szeroki i miał obejmować wszystkie typy bibliotek, ale najwięcej referatów skupiało się wokół teorii bibliotekarstwa uczestniczącego oraz przykładów praktycznych zastosowań tej koncepcji w bibliotekach akademickich. Symptomatyczne okazało się również duże zainteresowanie prelegentów i słuchaczy problematyką „uczestniczenia wirtualnego”, dostarczania czy przenoszenia zasobów i usług bibliotecznych do cyberprzestrzeni.

¹ Zaproszenie dostępne pod adresem: <http://bg.uwb.edu.pl/konferencja2011/index.php>.

W pierwszej sesji – *Wprowadzenie do bibliotekarstwa uczestniczącego* – wystąpiło pięciu referentów. Hanna Andruszko z Biblioteki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu wygłosiła referat, pt. *Smart library – wizja biblioteki akademickiej*, w którym omówiła zasady działalności oraz wskazała przykłady bibliotek „połączonych” („*join-use libraries*”) na tle zmieniających się technologii i fenomenu tzw. cyfrowej chmury oraz bibliotek naukowych, tzw. SMART. Pod tym terminem, zapożyczonym z nauk technicznych i ekonomicznych, kryje się, zdaniem prelegentki, wizja biblioteki mądrej, dobrze zarządzanej. Jako wzorcowe instytucje wspólnego użytkowania autorka wskazała m.in. biblioteki uniwersytecko-szkolno-publiczne; publiczno-szkolne w Południowej Australii; akademicko-publiczne – spotykane najczęściej w Australii, Szwajcarii, Stanach Zjednoczonych, Finlandii, Irlandii, na Łotwie oraz w Chinach. Całość rozważań zakończyła analiza Wielkopolskiego Klastra Prawno-Ekonomicznego.

Jadwiga Kotulska z Międzyinstytutowej Biblioteki Politologii Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Opolskiego mówiła o *Idei uczestnictwa jako strategii działania biblioteki akademickiej w zakresie popularyzacji wiedzy*. Punktem wyjścia rozważań autorki było stwierdzenie, iż „w ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost zainteresowania problematyką bibliotekarstwa uczestniczącego i czynienia z tej koncepcji strategii działania bibliotek akademickich, m.in. w zakresie popularyzacji wiedzy”². W pierwszej części wystąpienia została przybliżona koncepcja i szczegółowe aspekty bibliotekarstwa uczestniczącego (fizyczne, organizacyjne i wirtualne), następnie autorka skupiła się na kluczowej roli nowoczesnej biblioteki akademickiej w popularyzacji wiedzy w środowisku lokalnym (np. poprzez pikniki i festiwale), w obliczu tworzenia Europy Wiedzy (Europe of Knowledge) i koncepcji kształcenia się przez całe życie.

Również Dagmara Bubel oraz Lidia Szczygłowska z Biblioteki Głównej Politechniki Częstochowskiej przekonywały w referacie *Bibliotekarz uczestniczący – człowiek orkiestra*, iż bibliotekarstwo uczestniczące skupia się na użytkowniku i przenosi bibliotekę oraz bibliotekarzy do użytkowników, gdziekolwiek oni są – do szpitala, sali wykładowej, laboratorium, biura, domu, do przestrzeni wirtualnej. Powołując się na koncepcje takich badaczy jak: S. Abram, D. Shumaker, L. A. Tyler, autorki naświetliły problematykę, modele oraz formy bibliotekarstwa uczestniczącego, wskazując przykłady bibliotek i bibliotekarzy wychodzących do różnych grup użytkowników.

Henryk Hollender z Uczelni Łazarskiego w Warszawie podjął zagadnienie *Czy SYNAT odmieni nam biblioteki? Miejsce bibliotek i ich styl pracy w nowym łańdźcie informacji naukowej w Polsce*. Jak stwierdził: „Celem przedsięwzięcia, określonego jako SYNAT [System Nauki i Techniki], jest stworzenie „uniwersalnej, otwartej, repozytoryjnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy dla nauki, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy”. W referacie przybliżono główne zakresy zadań związanych z realizacją tego projektu, zatwierdzonego do realizacji przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, ale też miejsce i rolę bibliotek, w tym bibliotekarzy, w tworzeniu platformy. Referent zwrócił jednocześnie uwagę na problemy techniczne i organizacyjne z nim związane, jak również podzielił się własnymi przemyśleniami i sądami na

² Wszystkie cytaty pochodzą z materiałów konferencyjnych, przekazanych uczestnikom konferencji na płycie CD.

temat przyszłości projektu. W zakończeniu stwierdził: „A jednak losy SYNAT mogą potoczyć się w ten sposób, że wątek scalenia zasobów okaże się najsilniejszy; koncepcja informatycznej „czapy” nad różnymi bazami i serwisami stanie się jedynym produktem konkursu”.

Bibliotekarstwo uczestniczące? To już jest, ale co dalej? – to tytuł ostatniego wystąpienia pierwszej części obrad. Jego autorki, Anna Łozowska z Biblioteki Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie i Lidia Derfert-Wolf z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, za główny cel referatu uznały przedstawienie koncepcji bibliotekarstwa uczestniczącego na podstawie literatury zagranicznej – głównie obszernego raportu Davida Shumakera i Mary Talley „Models of Embedded Librarianship. Final Report”³, analizę tego rodzaju działalności w wybranych polskich bibliotekach akademickich oraz próbę sformułowania rekomendacji i scenariusza dla dalszego rozwoju bibliotekarstwa uczestniczącego w Polsce”. Zwłaszcza ten ostatni punkt wydaje się interesujący, autorki opracowały bowiem szczegółowy rejestr zadań zmierzających do doskonalenia koncepcji bibliotekarstwa uczestniczącego w polskich bibliotekach naukowych (np. podkreślały konieczność zdobywania przez bibliotekarzy specjalistycznej wiedzy w dziedzinie obszaru zainteresowań grupy użytkowników i ścisłą z nimi współpracę).

W drugiej sesji, *Bibliotekarz a użytkownik w koncepcji bibliotekarstwa uczestniczącego*, jako pierwsza wystąpiła Joanna Mądra z Uniwersytetu w Białymstoku z referatem *Obsługa klienta biznesowego w bibliotece XXI w.* Referentka zwróciła uwagę na ważną rolę marketingu, jakości usług i roli personelu w bibliotece XXI w. w kontekście informacji biznesowej i pozyskiwania nowych użytkowników. Opisała także przedmiot i zakresy informacji gospodarczej (ekonomicznej).

Jadwiga Siemiątkowska z Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej kontynuowała problematykę poprzednich wystąpień w referacie *Bibliotekarz dziedzinowy – bibliotekarzem uczestniczącym*. Przedstawiła zadania, funkcje i rolę bibliotekarza dziedzinowego na poszczególnych etapach pracy bibliotecznej, wpisując go w koncepcję bibliotekarstwa uczestniczącego. Autorka wykorzystała zarówno doświadczenia zebrane w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej, jak również dostępną literaturę przedmiotu.

Krystyna Michniewicz-Wanik z Biblioteki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego w wystąpieniu *Normy etyczne-moralne i prawne cyberkultury. Nowe kompetencje bibliotekarzy* scharakteryzowała cywilizację społeczeństwa informatycznego, ukazując cyberprzestrzeń jako nową przestrzeń kulturową, ale też przestrzeń różnego rodzaju zagrożeń i nadużyć. Autorka przekonywała o konieczności przestrzegania zasad etycznych, prawa autorskiego, własności intelektualnej czy ochrony danych osobowych przetwarzanych w Internecie, wskazując na doniosłą rolę bibliotekarzy w tym zakresie.

Sesje III i IV miały niestandardowy charakter. Odbływały się bowiem w trakcie autokarowej podróży do Wilna. Łącznie ogłoszono 9 referatów, które dotyczyły przede wszystkim prezentacji działalności wybranych bibliotek akademickich,

³ D. Shumaker, M. Talley: *Models of Embedded Librarianship. Final Report. Special Libraries Association, June 30, 2009.* [online]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.sla.org/pdfs/EmbeddedLibrarianshipFinalRptRev.pdf>>.

z uwzględnieniem elementów bibliotekarstwa uczestniczącego, jak również innych pokrewnych zagadnień związanych z kulturą organizacyjną i komunikacyjną w bibliotece.

Justyna Rogińska-Usowicz z Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie mówiła o *Roli Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w systemie miasteczka uniwersyteckiego*, zwracając uwagę na różne inicjatywy, akcje i projekty, w które angażują się bibliotekarze. Położona w centrum campusu BU UWM to, zdaniem autorki, miejsce przyjazne, nowoczesne i twórcze.

Agata Chróścicka z Biblioteki PWSFTviT w Łodzi opisała *Działalność Biblioteki i Ośrodka Informacji Filmowej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi oraz jej efekty w zaspokajaniu potrzeb środowiska filmowego w Polsce*. W referacie zaprezentowała historię i stan obecny Biblioteki, omówiła formy i metody pracy bibliotekarzy na rzecz środowiska filmowego, które przyczyniły się do powstania ciekawych kolekcji filmów i muzyki filmowej oraz własnych komputerowych baz danych, w tym – Internetowej Bazy Filmu Polskiego.

W wystąpieniu *Biblioteka Filologiczna NOVUM Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – jako przykład bibliotekarstwa uczestniczącego* Elżbieta Kuźma z Biblioteki Filologicznej NOVUM Uniwersytetu Mickiewicza w Poznaniu wskazała kolejne etapy tworzenia, niezbędne zmiany organizacyjne, a także zalety i wady obecnego funkcjonowania Biblioteki. Jako atuty autorka uznała jej usytuowanie, wolny dostęp do półek, elastyczność i wysokie kompetencje bibliotekarzy. Pejoratywnie oceniła brak wydzielonych stanowisk pracy i osobnych pomieszczeń dla kadry bibliotecznej oraz wadliwie działający system wentylacyjny w budynku.

Nowe trendy współczesnego bibliotekarstwa – zastosowanie elementów bibliotekarstwa uczestniczącego w Bibliotece Wyższej Szkoły Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku to tytuł ostatniego wystąpienia w ramach sesji III (autokarowej), autorstwa Elżbiety Kuprel i Małgorzaty Skibowskiej z Biblioteki WSAP. Już we wstępie padło stwierdzenie, iż współczesne biblioteki „muszą stać się interdyscyplinarnym centrum wychodzącym naprzeciw potrzebom wszystkich użytkowników”. Autorki scharakteryzowały funkcjonowanie Biblioteki, wskazując na niektóre formy jej działalności jako elementy bibliotekarstwa uczestniczącego (np. wizyty bibliotekarzy w zakładach czy instytucjach uczelnianych, kontakt z użytkownikami poprzez forum dyskusyjne, szkolenia e-learningowe).

Sesję IV otworzył referat Moniki Curyło z Biblioteki Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową (UJ) pt. *Komunikacja niewerbalna w bibliotece*, prezentujący definicję oraz formy komunikacji niewerbalnej (takie jak wygląd, pierwsze wrażenie, styl ubierania się, mowa ciała, gesty, kontakt wzrokowy).

Następne wystąpienie, zatytułowane „*Kawa na ławę*” – *słów kilka o relacjach czytelnika z bibliotekarzem* Kingi Orawczak i Anny Pukas z Biblioteki Głównej Politechniki Opolskiej, to w pewnym sensie kontynuacja poprzedniego referatu. Autorki dowodziły bowiem ogromnej roli komunikacji w bibliotece. W referacie przedstawiono również wizerunek biblioteki i bibliotekarza oraz wybrane formy działalności Biblioteki Głównej Politechniki Opolskiej, kładąc nacisk na relacje

między bibliotekarzami a jej użytkownikami. *Efektywność komunikacji między pracownikami biblioteki a użytkownikami z uwzględnieniem specyfiki społeczności gdańskiej Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu* to przedmiot wystąpienia Katarzyny Cichos-Reclaw z Biblioteki Głównej AWFis w Gdańsku. W referacie przedstawiono krótką historię biblioteki oraz jej rolę edukacyjną, komunikacyjną i informacyjną. Zanalizowano również stan wykorzystania zasobów bibliotecznych za rok 2010. Wskazano ograniczenia i trudności w korzystaniu z katalogu online przez użytkowników. Całość referatu dopełniły wskazówki, porady, przykładowe scenariusze pracy z czytelnikami.

Problematykę efektywnego kształcenia użytkowników w ramach projektu finansowanego z Funduszy Europejskich podjęły Danuta Kapinos i Jolanta Sobielga z Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach, autorki wystąpienia *Jak szukać żeby znaleźć? – kształcenie umiejętności efektywnego wyszukiwania informacji wśród użytkowników biblioteki akademickiej*. W referacie przedstawiono szczegółowe założenia oraz sposób realizacji programu kształcenia użytkowników z uwzględnieniem takich zagadnień jak tworzenie instrukcji wyszukiwawczej, wybór narzędzi wyszukiwawczych, ocena wyszukanych dokumentów oraz opracowanie bibliografii. Autorki pokusiły się również o szczegółową analizę porównawczą wyników szkoleń w latach 2008/2009 i 2009/2010.

Sesję autokarową zamknął referat Marzeny Dziołak, Sylwii Pykacz i Katarzyny Cyran, reprezentujących Bibliotekę Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, pt. *Bibliotekarz XXI w. – przewodnik po labiryncie informacji i wiedzy: projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, opracowany przez pracowników Biblioteki Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej*. Autorki szczegółowo i przystępnie przybliżyły podstawowe pojęcia i zasady zarządzania projektami europejskimi oraz dały szereg wskazówek, posiłkując się przykładem projektu realizowanego od lutego 2011 r. przez bibliotekarzy z Białej Podlaskiej.

Bibliotekarstwo uczestniczące w cyberprzestrzeni to zbiorczy tytuł sesji V. W jej ramach wygłoszono 7 referatów, ale również niektóre wcześniejsze wystąpienia można by przyporządkować do tej części obrad.

Bożena Jaskowska z Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego w referacie *Bądźmy tam gdzie oni! Elementy social media marketingu w bibliotece* podjęła się próby charakterystyki „pokolenia kciuka i interfejsu”, przywołując koncepcję podziału współczesnego społeczeństwa na „cyfrowych tubylców” i „cyfrowych imigrantów”, którą opisał Marc Prensky. Podkreśliła rosnącą rolę serwisów społecznościowych oraz konieczność stosowania w bibliotekarstwie „social media marketingu”, rozumianego jako przedłużenie zintegrowanej komunikacji marketingowej w Internecie o aktywną obecność w mediach społecznościowych.

Referat *Biblioteka w sieci Web 2.0*, autorstwa Marcina Pędicha z Uniwersytetu w Białymstoku, miał charakter przeglądu. Na wstępie referent podał definicję Web 2.0 oraz wskazał różnice między Web 2.0 a tzw. Biblioteką 2.0. W dalszej części referatu podkreślił duże znaczenie (oraz podał przykłady) bibliotekarstwa uczestniczącego w cyberprzestrzeni, gdyż, jak stwierdził „w naszych czasach środowisko czytelników jest najczęściej środowiskiem wirtualnym”.

Kolejną ciekawą propozycją, aczkolwiek ciągle trudną do realizacji w odniesieniu do bibliotekarstwa polskiego, była *Telepraca jako forma elastycznego zatrudnienia bibliotekarzy*, zaprezentowana przez Małgorzatę Świrad z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz Jadwigę Wojtczak z Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej. W referacie omówiono formy pracy, które bibliotekarz może częściowo lub całkowicie wykonywać poza miejscem swojego zatrudnienia, wykorzystując urządzenia telekomunikacyjne (np. tworzenie portali, forów tematycznych, baz danych, przygotowywanie zasobów do bibliotek cyfrowych). Autorki zaprezentowały wady i zalety takiego sposobu zatrudnienia, wskazały związane z tym aspekty prawne oraz przykłady funkcjonowania telepracy na rynku polskim.

Wirtualna przestrzeń i realne działania, czyli serwis Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP jako przykład bibliotekarstwa uczestniczącego to tytuł wystąpienia Wiesławy Budrowskiej i Aldony Zawałkiewicz z Biblioteki Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu. Autorki przybliżyły historię i okoliczności powstania serwisu, jego zawartość, z uwzględnieniem przykładów zastosowania Web 2.0, wskazały kierunki rozwoju serwisu Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP (np. stworzenie e-learningowego kursu zawodowego języka angielskiego).

Interesujący projekt, niewątpliwie zgodny z koncepcją bibliotekarstwa uczestniczącego, był przedmiotem wystąpienia Anny Osiewalskiej i Urszuli Cieraszewskiej z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, zatytułowanego *Biblioteka bez bibliotekarzy - czyli nocne czytanie w Bibliotece*. Autorki przedstawiły pomysł wydłużenia czasu funkcjonowania Biblioteki w okresie sesji egzaminacyjnej przy użyciu przestrzeni wirtualnej Biblioteki Głównej UEK. Przedstawiły też plan organizacji „Nocnej Czytelni Sesyjnej” umożliwiającej korzystanie po zamknięciu Biblioteki z podręczników w formie elektronicznych kopii, w sposób nienaruszający praw autorskich do tych utworów.

Leszek Szafranski i Łukasz Mesek z Biblioteki Jagiellońskiej wygłosili referat *Koncepcja cyfrowej biblioteki przyszłości na przykładzie Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej*. Na wstępie padło stwierdzenie: „Przyszłość biblioteki tradycyjnej i rozwój biblioteki cyfrowej leży w personalizacji serwisów informacyjnych. Biblioteki jako repozytoria o nieskończonych zasobach informacji przetrwają i osiągną sukces, jeśli za pomocą Internetu i telefonii komórkowej wyjdą naprzeciw społecznym potrzebom informacyjnym”. W dalszej części referatu zaprezentowano model organizacji pracy w JBC z uwzględnieniem pracy zdalnej (telepracy) oraz wskazano na konieczność przenoszenia takich usług jak udostępnianie zbiorów czy informowanie do cyberprzestrzeni. Na zakończenie autorzy zarysowali wizję biblioteki i bibliotekarza przyszłości.

Również ostatnie wystąpienie, autorstwa Izabeli Gajdy i Anny Kazan z Biblioteki Politechniki Łódzkiej, pt. *Wirtualna współpraca Biblioteki Politechniki Łódzkiej ze społecznością akademicką*, wpisało się w nurt rozważań dotyczących wzrastającej roli „uczestniczenia wirtualnego”. Referentki zaprezentowały szereg dodatkowych działań podejmowanych przez łódzkich bibliotekarzy, takich jak tworzenie i obsługa biblioteki cyfrowej i repozytorium Politechniki Łódzkiej, zarządzanie platformą WIKAMP (w Bibliotece powołano Centrum e-learningo-

we), zdalne udzielanie informacji, itp. Wystąpienie zakończyła optymistyczna konkluzja: „Podejmowane inicjatywy wykonywane przez profesjonalnie przygotowaną kadrę pozytywnie wpływają na pozycję biblioteki jako ważnego centrum informacji w PŁ, a bibliotekarze postrzegani są jako zespół pracowników zdolnych zrealizować trudne ze względów organizacyjnych i merytorycznych zadania często wykraczające poza działania stricte biblioteczne”.

* * *

W referatach prezentowano różne formy „uczestnictwa”, ale największy potencjał tkwi chyba w koncepcji uczestnictwa wirtualnego.

Warto również zwrócić uwagę, iż w trakcie obrad prelegenci często powoływali się na definicję bibliotekarza uczestniczącego autorstwa Davida Shumakera i Laury Tyler, w świetle której jest to osoba, która potrafi określić potrzebę, źródło i wartość informacji, będąca w pewnym sensie promotorem i przewodnikiem, ale przede wszystkim partnerem dla danego kręgu użytkowników. To ktoś, kto doskonale zna daną dziedzinę, rozumie wykonywaną przez zespół pracę i jej cele, a przez to staje się jego pełnoprawnym członkiem.

Czy polskie bibliotekarstwo – w świetle wygłoszonych referatów oraz odbywających się w trakcie białostockiej konferencji dyskusji – można określić jako uczestniczące? Opinie były podzielone, niemniej większość uczestników twierdziła, iż wiele jest jeszcze w tym zakresie do zrobienia. Bibliotekarstwa uczestniczącego nie można przecież utożsamiać z podstawową działalnością biblioteki – należy je raczej wiązać z gotowością wychodzenia poza bibliotekę, poza tradycyjne role, a przede wszystkim z próbami docierania i obsługi małych, zindywidualizowanych grup użytkowników. Wydaje się również, że koncepcja bibliotekarstwa uczestniczącego musi być skorelowana ze zmianą mentalności i samooceny polskich bibliotekarzy oraz prowadzić do zmiany w społecznym postrzeganiu bibliotek i bibliotekarzy.

Anna Nosek